

VLAAMSE OVERHEID

Omgeving

[C – 2018/14396]

25 SEPTEMBER 2018. — Ministerieel besluit tot de vaststelling van het gebied 'Wijngaardberg en het landbouwgebied tot aan de Parhof' in de landschapsatlas

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 4.1.1, 1°;

Gelet op het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014, artikel 4.1.6;

Gelet op het ministerieel besluit van 17 juli 2015 tot vaststelling van de inventarismethodologie voor de landschapsatlas;

Gelet op de bezwaren ingediend tijdens het openbaar onderzoek dat gehouden is van 20 februari tot en met 20 april 2018, waarvan de behandeling is opgenomen in het beveiligd digitaal bestand van dezelfde datum als dit besluit onder de documentnaam '2018-V16_behandelingadviezenbezwaren';

Gelet op het advies van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed van 14 juni 2018, waarvan de behandeling is opgenomen in het beveiligd digitaal bestand van dezelfde datum als dit besluit onder de documentnaam '2018-V16_behandelingadviezenbezwaren';

Overwegende dat de onroerende goederen die worden opgenomen in de vastgestelde landschapsatlas erfgoedwaarde bezitten en voldoende goed bewaard zijn;

Overwegende dat de onroerende goederen die worden opgenomen in de vastgestelde landschapsatlas integraal deel uitmaken van het gebied 'Wijngaardberg en het landbouwgebied tot aan de Parhof' waarvan de waarde als volgt gemotiveerd kan worden:

Archeologische waarde : Het tot op het einde van de 18de eeuw beboste gebied, was vanaf het begin van de Steentijd en de daarop volgende perioden bewoond. Getuigen hiervan zijn de talrijke archeologische prospectievondsten verspreid over de heuvel en de oostelijk gelegen akkers en velden;

Esthetische waarde : Dankzij de beperkte graad van bebouwing heeft de beboste Wijngaardberg in tegenstelling tot andere gelijkaardige heuvels een zeer gaaf uitzicht. Markante terreinovergangen, droogdalen en taluds kenmerken het gebied en zorgen voor een gevarieerd reliëf. De talrijke holle wegen hebben hun oorspronkelijk onverhard karakter vaak behouden wat bijdraagt tot een hoge belevingswaarde. Op de hellingen is er een afwisseling van grasland-, heide- en bosvegetaties wat contrasteert met de boomgaarden die het plateau domineren. Deze variatie in landgebruik zet zich verder door naar het oosten waar de fruitteelt meer gefragmenteerd is en afwisselt met akkers.

De Wijngaardberg is door zijn hoogte en steile hellingen beeldbepalend voor de ruime omgeving. De open akkers ten zuiden en noorden ervan vrijwaren de zichten op de berg. Het heilighartbeeld op de top is zichtbaar vanuit Wezemaal en trekt de blik naar zich toe. Ook vanaf de berg zijn veel vergezichten naar de omgeving mogelijk;

Historische waarde : De Wijngaardberg deed als beboste heuvel in de middeleeuwen dienst als jachtterrein voor de heer van Wezemaal en bleef grotendeels bos tot de 18de eeuw. De roestbruine ijzerzandsteen werd daarenboven al sinds de 11de eeuw gewonnen voor de bouw van kerken en monumentale gebouwen uit de streek. Drie ijzerzandsteengroeves en lokale toponiemen zoals 'Duivelsput' herinneren nog aan deze ontginningsactiviteit. Bestaande holle wegen op de flanken zorgden voor het transport van het ontgonnen materiaal en maakten deel uit van het netwerk aan onverharde wegen dat de cultuurgronden en grondstoffen op de Wijngaardberg verbond met de nederzettingen aan de voet van de heuvel. De aanwezigheid van een windmolen op de top van de berg tot aan de Eerste Wereldoorlog resulteerde in de naam Molenberg. De latere naam Wijngaardberg is onlosmakelijk verbonden met de korte maar intensieve periode van wijnteelt op de berg in de 19de eeuw waarvan de ijzerzandstenen wijnmuur een monumentale getuige vormt. Het Waterloooveld vormt een voormalige gemene grond voor de inwoners van Gelrode en is nog via verschillende intacte holle wegen verbonden met het dorp zodat de link tussen de dorpen en de gemene heide en bossen nog duidelijk herkenbaar is;

Industrieel-archeologische waarde : Waar het ijzerzandsteenpakket het dikst is, werd dit op lokale schaal intensief ontgonnen. Het materiaal werd gebruikt voor de constructie van monumentale gebouwen in de omgeving zoals de kerktorens van Rotselaar en Wezemaal. Op de Wijngaardberg zijn drie ijzerzandsteengroeves bewaard waarvan de oudste vermelding dateert uit de 15de eeuw. In een aantal van deze groeves verwijzen merktekens nog naar het steenhoudersbedrijf dat hier actief was;

Technische waarde : De wijnmuur op de scheidingslijn tussen de wijngaard en het bos op het plateau is opgebouwd uit ijzerzandsteenschollen, mogelijk afkomstig van de terrassen aangelegd voor de wijngaard. De muur die oorspronkelijk circa 2 meter hoog en 1,7 meter breed was, bestaat uit los op elkaar gestapelde schollen. Om de stabiliteit te waarborgen, werden de buitenste wanden van de muur afgevlakt zodat ze een rechte zijkant verkregen. De wijnmuur vormt mede door zijn omvang een uniek voorbeeld van stapelbouw in Vlaanderen;

Ruimtelijk-structurende waarde : De Wijngaardberg vormt als grotendeels beboste heuvel een groen baken in het landschap dat contrasteert met de omliggende bebouwing. De hydrografie, het wegennetwerk en de inplanting van de straatdorpen rondom zijn geconditioneerd door deze specifieke reliëfvorm. Op de noord- en zuidflanken van de berg liggen talrijke holle wegen die dwars de helling oplopen en vaak gebruik maken van oude droogdalen. De landschappelijke structuur in het oostelijke gebied is herkenbaar bewaard: het dorp Gelrode is door middel van (holle) wegen verbonden met het agrarisch gebied, de voormalige gemene grond van het dorp;

Wetenschappelijke waarde : De Wijngaardberg is een van de ijzerzandsteenruggen in het Hageland die gevormd werden in het Diestiaan als verdichte inspoelingshorizont. Tijdens een erosiefase boden de ijzerzandsteenbanken weerstand wat resulteerde in de Hagelandse heuvels. Droogdalen vormen op de noordelijke flank nog relictten van het glaciaal reliëf. Naar het oosten vervaagt het reliëf van de Diestiaanheuvel en gaat dit over in het Brabantse leemplateau. In een drietal groeven is het ijzerzandsteen goed waarneembaar en is er een duidelijk onderscheid tussen de ijzerrijke uitspringende banken en de erosiegevoelige zandige lagen. Ook in een aantal holle wegen is het ijzerzandsteen nog zichtbaar in de wanden.

De scherpe hellingsgraad van de Wijngaardberg zorgt voor een sterk zon beschenen zuidhelling.

Gecombineerd met de warmte absorberende ijzerzandsteen creëert dit een uniek microklimaat en ideale habitat voor thermofiele soorten. Het hoge ijzergehalte van de bodem en de afwisseling tussen schaduwrijke en -arme hellingen zorgt voor een variatie aan waardevolle flora,

Besluit :

Artikel 1. De onroerende goederen opgenomen in het beveiligd digitaal bestand onder de naam '2018-V16_artikel1' worden opgenomen in de vastgestelde landschapsatlas, vermeld in artikel 4.1.1, 1°, van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Art. 2. De vastgestelde landschapsatlas is in de vorm van een gegeorefereerde GIS-laag beschikbaar op de website van het agentschap Onroerend Erfgoed.

Brussel, 25 september 2018.

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,
G. BOURGEOIS